

Nutriční problematika u bezdomovců

dopad na kvalitativní i kvantitativní stránku výživy
a výživový stav jedince, možnosti intervence.

Přejato od Mgr. Kateřiny Heczková-Guziurové

Definice bezdomovectví

- dosud neexistuje obecně přijímaná definice bezdomovectví, jednotlivé národní definice se však shodují alespoň v základních pojmech
- **bezdomovec je člověk bez jakéhokoliv přístřeší přespávající „na ulici“ (*rooflessness*), případně v zařízení určeném pro ubytování lidí bez domova (*houselessness*)**
 - osoby, jejichž bydlení je nejisté (*tzv. people living in insecure housing*)
 - podmínky neodpovídají minimálním standardům bydlení (*tzv. people living in inadequate accomodation*)

Formy bezdomovectví

↪ zjevní bezdomovci

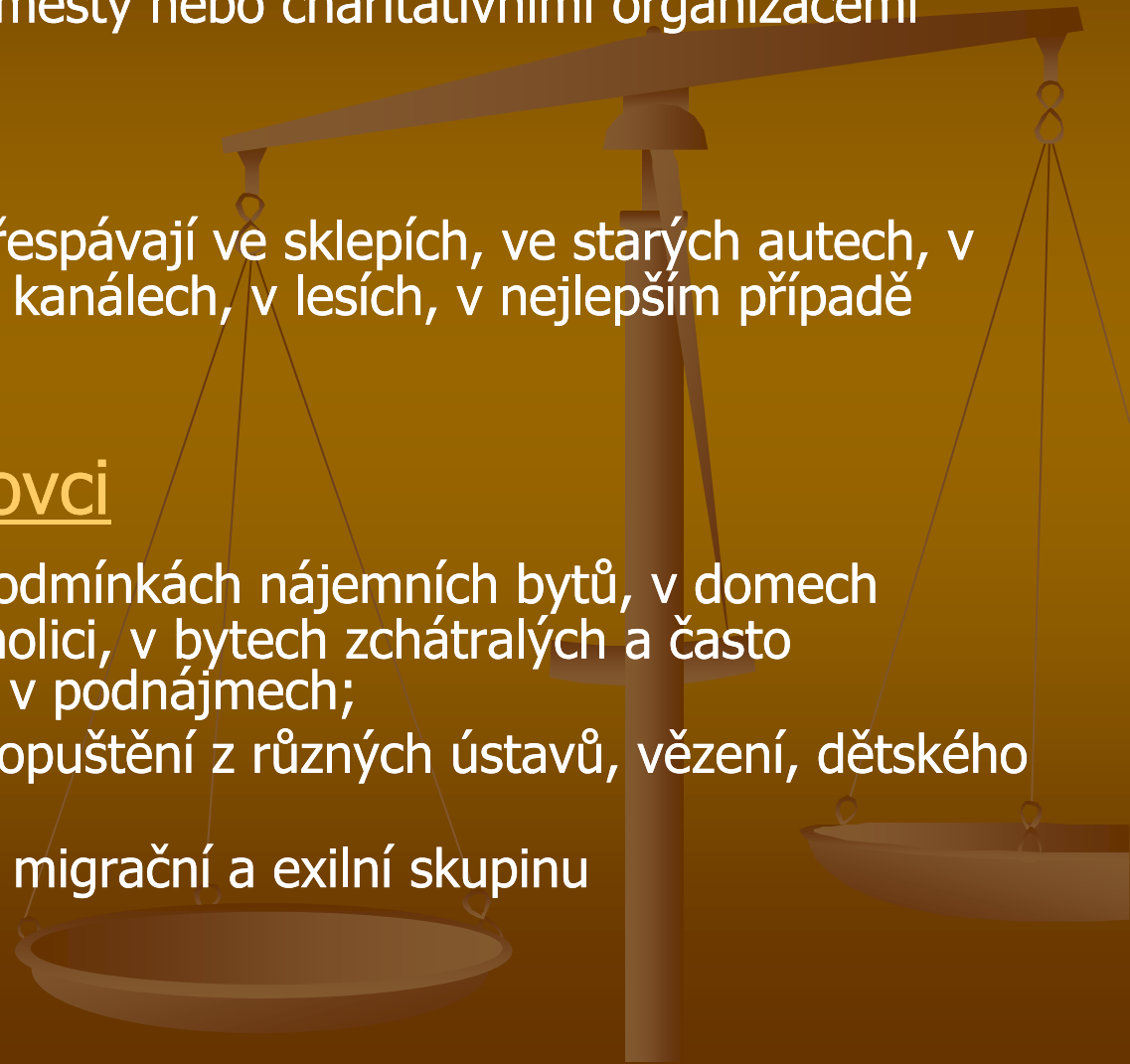
- osoby žijící na ulicích, na nádražích, v azylových domech, v noclehárnách zařizovaných městy nebo charitativními organizacemi

↪ skrytí bezdomovci

- lidé bez přístřeší, kteří přespávají ve sklepích, ve starých autech, v kontejnerech, ve stanech, v kanálech, v lesích, v nejlepším případě různě po známých...

↪ potenciální bezdomovci

- osoby žijící v nejistých podmínkách nájemních bytů, v domech určených k asanaci či k demolici, v bytech zchátralých a často přelidněných, v holobytech, v podnájmech;
- osoby, které čekají na propuštění z různých ústavů, vězení, dětského domova
- osoby, které tvoří velkou migrační a exilní skupinu

Počet bezdomovců

- podle Českého Helsinského výboru žije v ČR přibližně 100 tisíc a odhaduje se, že každým rokem přibývá 10% nových bezdomovců
- podle údajů ze sčítání lidí, domů a bytů v roce 2001 žilo v České republice 10 230 060 lidí. Z toho ovšem v bytech žilo 10 101 302 lidí.
- **71 181** žilo v různých zařízeních (dětských domovech, nápravných zařízeních, ústavech sociální péče, domovech důchodců). Dalších **41 604** lidí žilo mimo byt a zařízení, ale v nějakém domě (v nějaké chatě, na pracovišti, v ubytovně a jinak různě provizorně) **potenciální bezdomovci**
- zjevných bezdomovců (osob žijících mimo dům) bylo sečteno **15 973**
- z lidí žijících v bytech jich žilo 154 757 v bytech III. kategorie a 95 926 v bytech IV. Kategorie – i to jsou potenciální bezdomovci

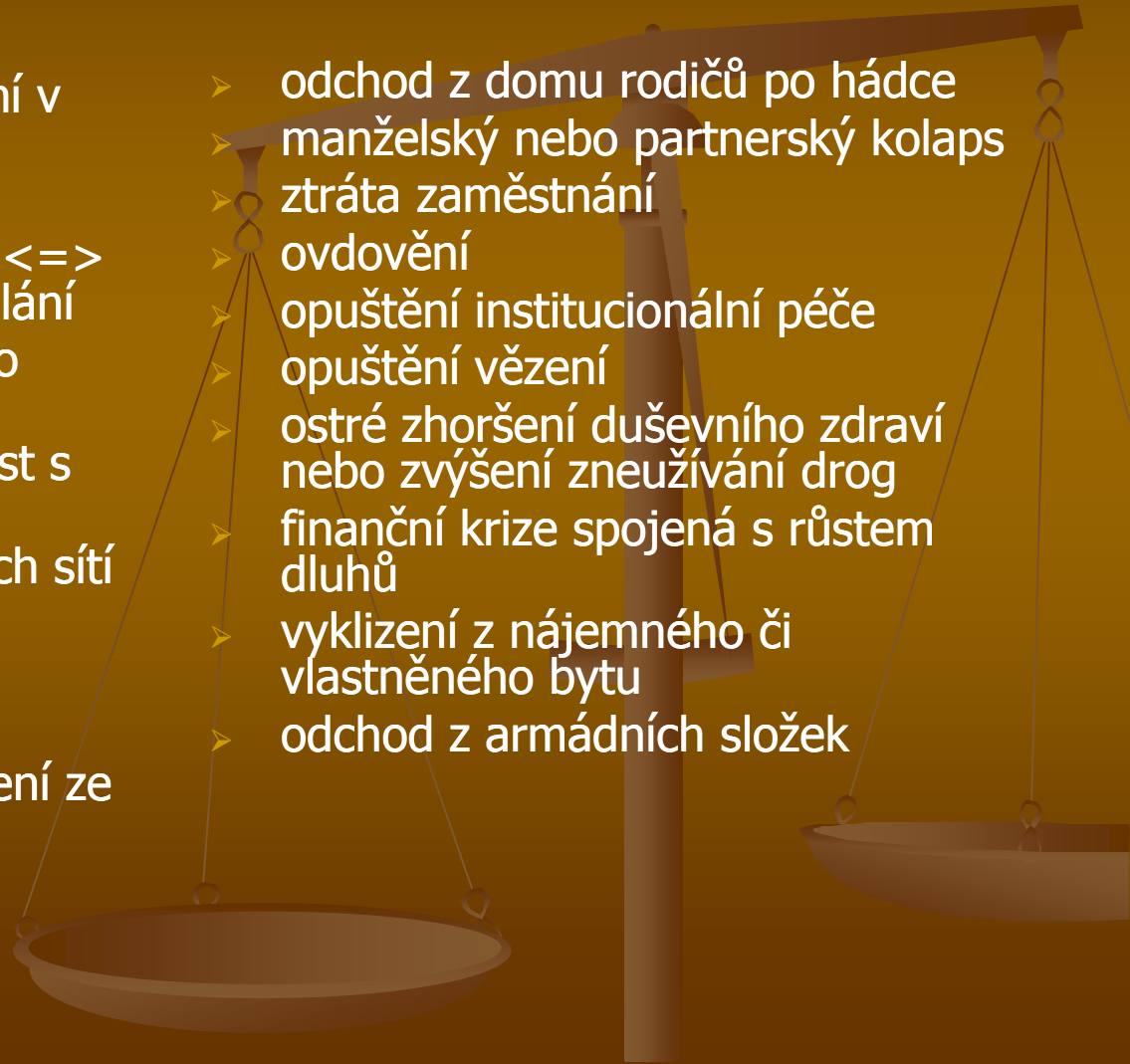
Příčiny bezdomovectví

■ Rizikové faktory

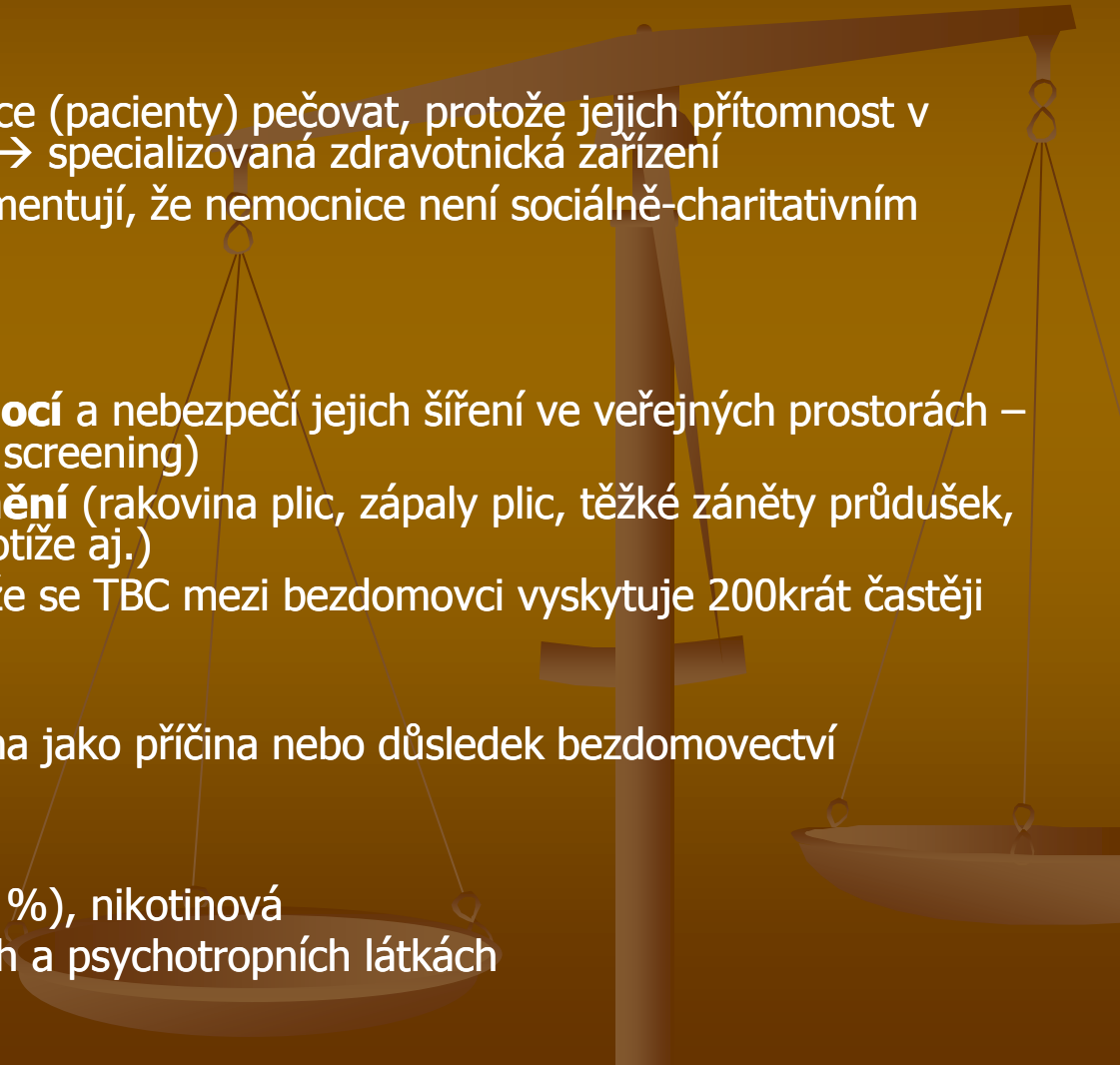
- sexuální a psychické zneužívání v dětství nebo dospívání
- rodinné konflikty a rozvraty
- nízká úroveň životního minima \Leftrightarrow nízký stupeň dosaženého vzdělání
- nedostatek cenově dostupného bydlení
- delikventní chování či zkušenost s vězením
- nedostatek sociálně podpůrných sítí
- dluhy, nezaplacené nájemné, hypotéky
- zneužívání drog a alkoholu
- nedostatek kvalifikace, vyloučení ze školy
- problémy s duševním zdravím
- hráčství či jiná závislost

■ Spouštěcí mechanismy

- odchod z domu rodičů po hádce
- manželský nebo partnerský kolaps
- ztráta zaměstnání
- ovdovění
- opuštění institucionální péče
- opuštění vězení
- ostré zhoršení duševního zdraví
- nebo zvýšení zneužívání drog
- finanční krize spojená s růstem dluhů
- vyklizení z nájemného či vlastního bytu
- odchod z armádních složek

Důsledky bezdomovectví

- **Zdravotní stav** ■ špatné bydlení, špatná strava, špatná hygiena, časté závislosti
 - většina lékařů odmítá o bezdomovce (pacienty) pečovat, protože jejich přítomnost v čekárně ostatní pacienty odrazuje → specializovaná zdravotnická zařízení
 - problém hospitalizace (lékaři argumentují, že nemocnice není sociálně-charitativním zařízením)
 - E **fyzické zdraví**
 - **vyšší výskyt infekčních nemocí** a nebezpečí jejich šíření ve veřejných prostorách – nádraží, nákupní komplexy... (TBC screening)
 - **plicní i mimoplicní onemocnění** (rakovina plic, zápal plic, těžké záněty průdušek, ale také gangrény, neurologické potíže aj.)
 - výzkumy v GB ukazují na fakt, že se TBC mezi bezdomovci vyskytuje 200krát častěji než u bydlící populace
 - E **duševní zdraví** - duševní porucha jako příčina nebo důsledek bezdomovectví
 - E **abusus**
 - různé závislosti: alkoholová (82 %), nikotinová na omamných a psychotropních látkách
-

Důsledky bezdomovectví

■ Výživa ⇔ malnutricí (energeticko-proteinová)

- ❖ poruchy imunity
- ❖ zpomalené hojení ran
- ❖ infekce
- ❖ hypoproteinemie
- ❖ úbytek svalstva
- ❖ svalová slabost
- ❖ sklon k trombózám, emboliím, pneumoniím, infekcím močových cest, proleženinám
- ❖ zvýšená morbidita i mortalita

↪ problémem jsou:

- ❖ alkohol
- ❖ návykové látky
- ❖ levná jídla s nízkou výživovou hodnotou
- ❖ nekvalitní potraviny
- ❖ možnost přenosu alimentárních onemocnění
- ❖ nepravidelná strava
- ❖ nedostatek ovoce, zeleniny, mléčných výrobků
- ❖ nedostatek vitaminů, minerálních látek, antioxidantů

ANKETA

- Jaké jídlo si dopřáváte, když máte dost peněz?
 - ✓ Čínu nebo pstruha, případně tataráček
 - ✓ Vepřo, knedlo, zelo
 - ✓ Kuřecí řízek + hranolky (2x)
 - ✓ Hamburger
 - ✓ Guláš + 6 knedlíků
 - ✓ Kynuté knedlíky
 - ✓ Zeleninu
- Jaké jídlo si dopřáváte obvykle?
 - ✓ Jídlo z popelnice (svačina, kterou děti vyhodí-chleba s řízkem; kompoty, zavařeniny, někdy i celá pizza)
 - ✓ Polévka – česneková, gulášová, fazolová, instantní nudlová
 - ✓ 5 housek a nějaký salám (Gothaj)
 - ✓ Guláš a 3 housky
 - ✓ Sladké rohlíky nebo koblihu

Z výpovědi o tom kolikrát denně co jedí vyplynulo, že energeticky nestrádají.

Studie: Nutriční stav pražských bezdomovců (2002/2003)

CÍL: zhodnotit nutriční stav bezdomovců žijících v Praze pomocí antropometrických a biochemických ukazatelů

HYPOTÉZA: vzhledem ke špatné sociální situaci a životním podmínkám bezdomovců vůbec se předpokládá zhoršený nutriční stav daný sledovanými parametry

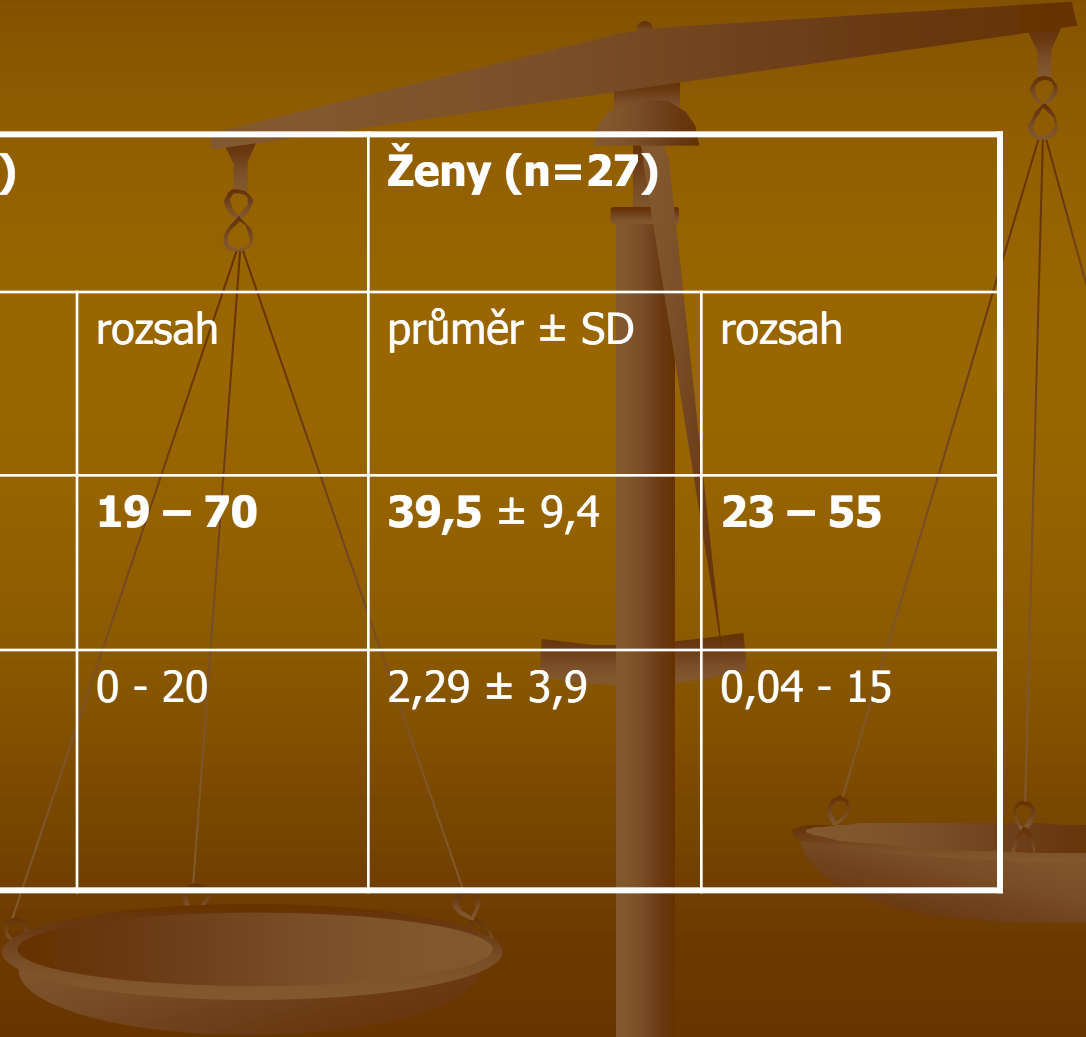
METODIKA: bylo vyšetřeno 257 bezdomovců (225 ♂ a 32 ♀).

Byla jim odebrána anamnéza (*osobní, sociální, nutriční*), vzorek krve ke stanovení základních hematologických parametrů a biochemických ukazatelů (*albumin, prealbumin, transferin, triglyceridy, celkový cholesterol, glukosa*) a provedena antropometrická měření (*hmotnost, výška, obvod pasu, boků, paže, kožní řasy 4*).

Do statistického zpracování bylo zařazeno **201 bezdomovců**, ostatní vyřazeni pro nesplnění podmínek (drogová závislost, neúplný dotazník, bez odběru krve apod.).

Výsledky studie byly srovnány s výsledky 1% populační studie a adjustovány na věk, která byla prováděna v roce 2001 v 9 okresech České republiky.

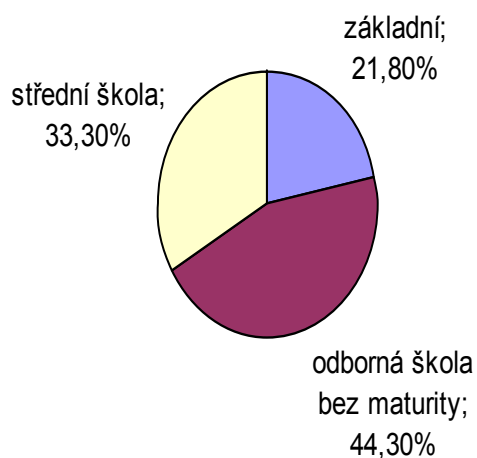
Sociodemografické charakteristiky souboru

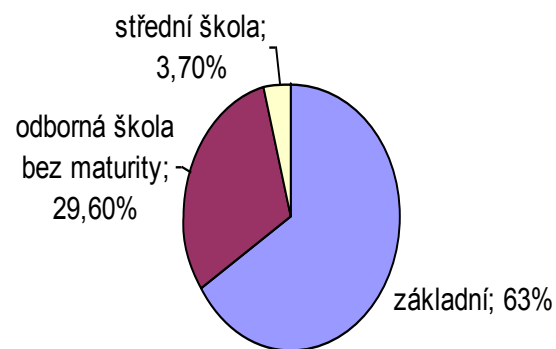
Charakteristiky souboru	Muži (n=174)		Ženy (n=27)	
	průměr ± SD	rozsah	průměr ± SD	rozsah
Věk (roky)	42,2 ± 10,9	19 – 70	39,5 ± 9,4	23 – 55
Délka bezdomovectví (roky)	2,16 ± 3,1	0 - 20	2,29 ± 3,9	0,04 - 15

Výsledky: dosažené vzdělání

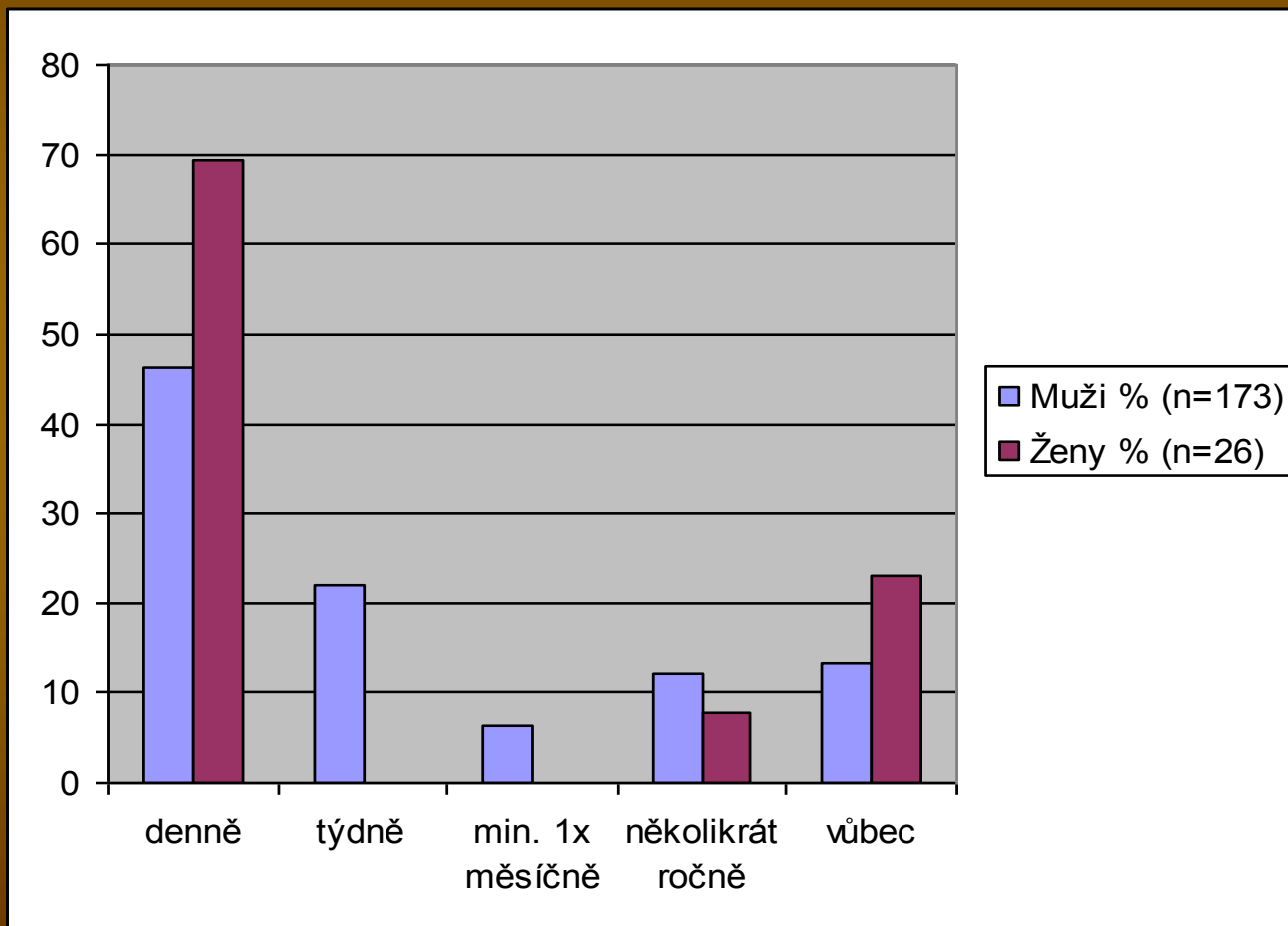
muži

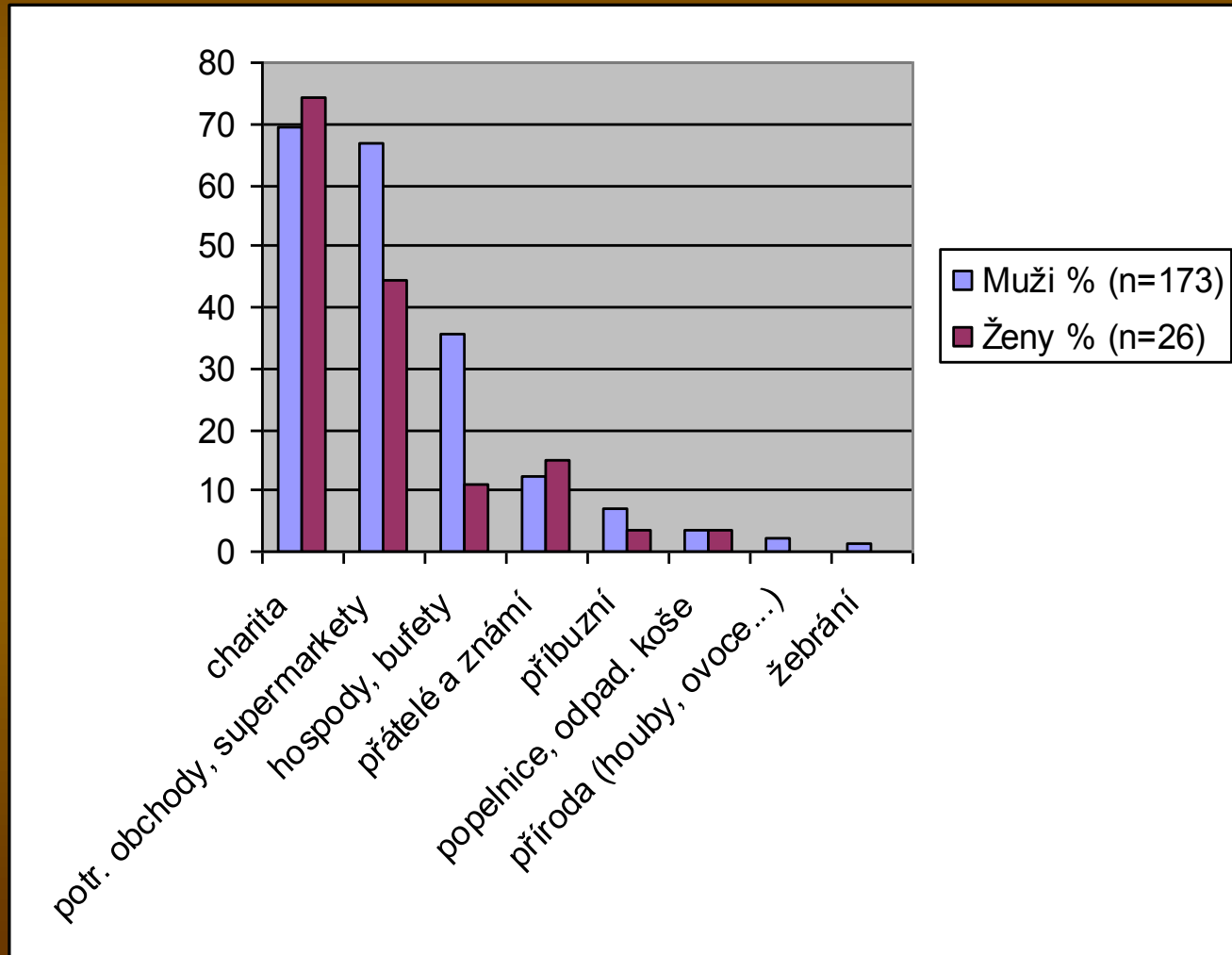
ženy

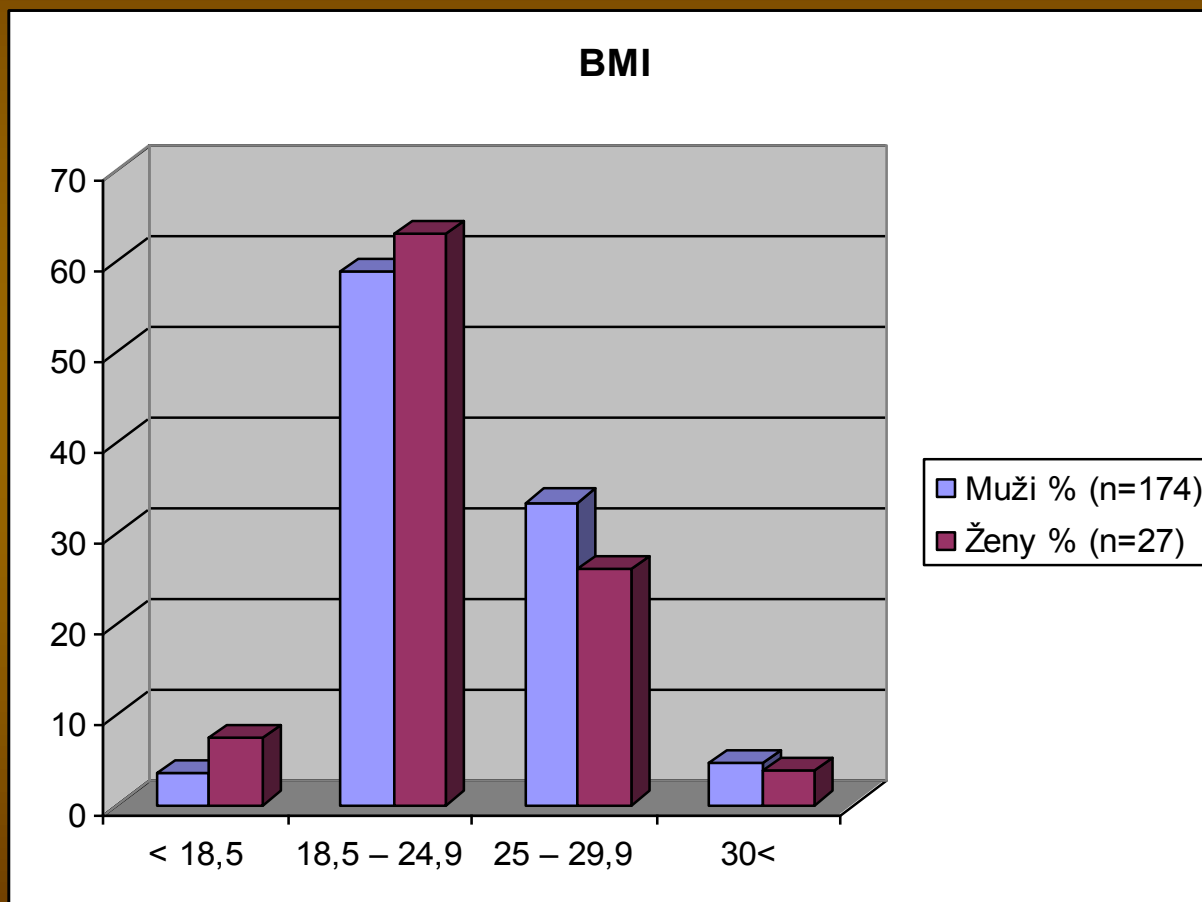
Jídlo z charity

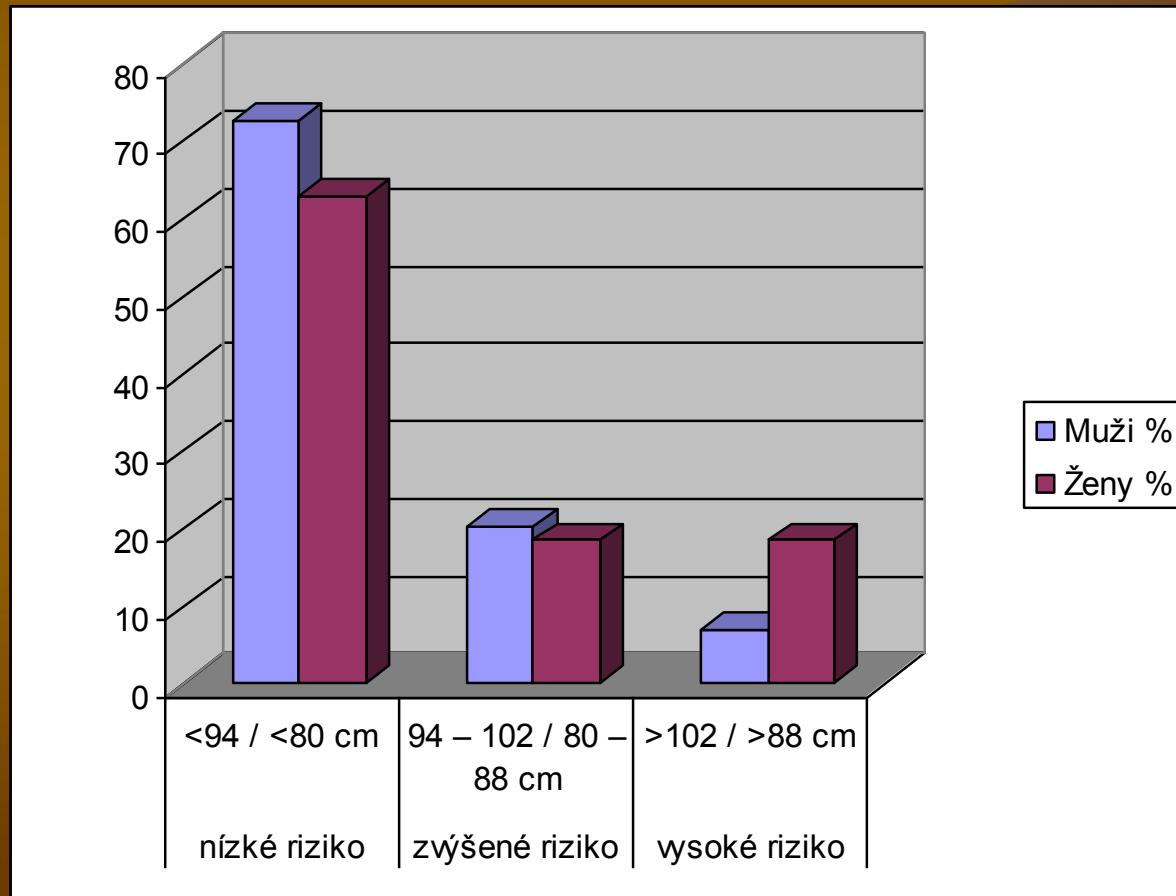
Zdroje jídla

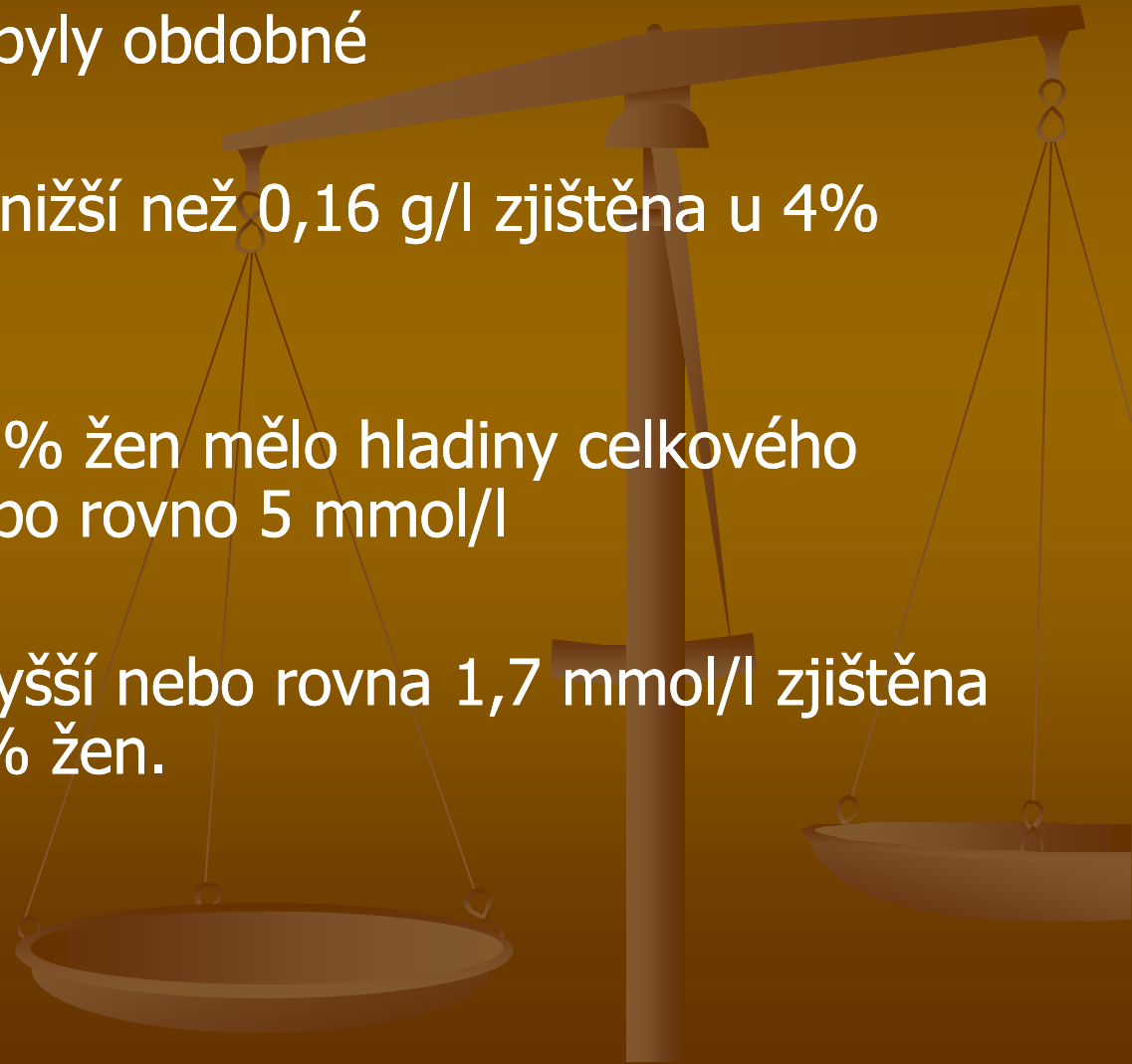
Index tělesné hmotnosti

Riziko kardiovaskulárních a jiných onemocnění dané obvodem pasu

- hladina albuminu pod 33 g/l zjištěna u 2,3 % mužů, více než 90 % bezdomovců mělo normální hladiny
- výsledky transferinu byly obdobné
- hladina prealbuminu nižší než 0,16 g/l zjištěna u 4% mužů a 7,4 % žen
- 31,6 % mužů a 33,4 % žen mělo hladiny celkového cholesterolu vyšší nebo rovno 5 mmol/l
- hladina triglyceridů vyšší nebo rovna 1,7 mmol/l zjištěna u 15,5 % mužů a 0 % žen.

DISKUSE

- studie neprokázala proteinovou ani energetickou malnutrici definovanou hladinami krevních proteinů, resp. antropometrickými ukazateli
- ve srovnání s populační studií zjistili signifikantně nižší hodnoty celkového cholesterolu a triglyceridů, také BMI a obvod pasu
- pražští bezdomovci mají dostatečný a zároveň ne nadbytečný přísun energie, je však otázkou, zda je kvalita přijímané stravy adekvátní

Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty

Nejčastější zdravotní problémy bezdomovců spojené s výživou:

- Alkoholismus
- Akutní a chronická infekční onemocnění (TBC, AIDS, kožní infekce)
- Gastrointestinální problémy
- Anemie
- Malnutrice
- Kardiovaskulární onemocnění

Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty

- Bezdomovci nemají možnost standardně nakoupit a uchovat potraviny
- Alkoholismus a psychické poruchy ovlivňují jejich stravování i využívání možností bezplatného stravování v charitách
- Důsledkem je kvalitativně i kvantitativně neadekvátní a v mnoha ohledech deficitní stravování
- I přesto, že někteří mají relativní dostatek jídla, nutriční hodnota je často velmi nízká a příjem některých mikronutrientů (Zn, B2, B6 a k.listová) je nedostatečný

Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty

- Z výsledků zahraničních studií vyplývá, že 20 - 44 % bezdomoců je podvyživených

Ovšem výsledky o malnutrici v této minoritní skupině nejsou jednotné:

- Bezdomovci v New Yorku – 55 % nadváha, 6 % podvýživa
- V Německu – 23 % bezdomovců obézních
- Viz také český průzkum

Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty

- Mnoho studií sledujících výživové zvyklosti bezdomovců poukazuje na nedostatečný příjem vitaminů skupiny B (B1, B2, B6), kyseliny listové a vitamínu C
- Také silné kuřáctví a konzumace alkoholu zvyšuje u bezdomovců potřebu určitých mikronutrientů (B1, B6, niacin, kyselina listová, vitamin C,)

Závěr: Mnoho studií zabývajících se zdravím bezdomovců může být zatížena chybou ve výběru populace – vzorky vybírány z klinik pro bezdomovce, útulků, denních center atd. Získat reprezentativní vzorek je obtížné.

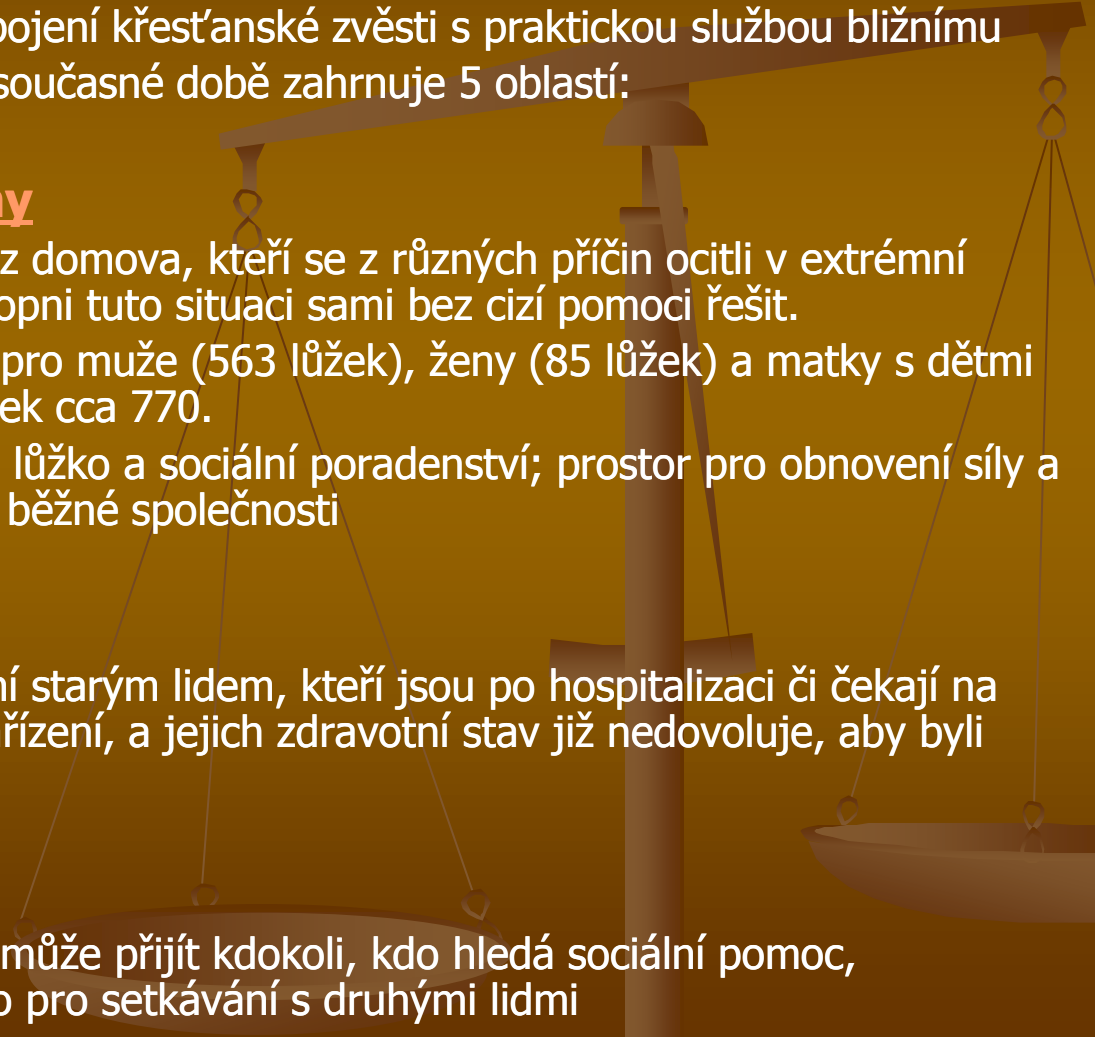
Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty

Závěr:

- Mnoho studií zabývajících se zdravím bezdomovců může být zatížena chybou ve výběru populace – vzorky vybírány z klinik pro bezdomovce, útulků, denních center atd. Získat reprezentativní vzorek je obtížné.
- Přesto jsou však studie popisující zdravotní stav bezdomovců důležité, neboť vypovídají o zdravotních rizicích bezdomovectví vzhledem k většinové populaci, ale i ve vztahu k bezdomovcům samotným

Možnosti pomoci bezdomovcům 1

Armáda spásy

- organizace, která se zabývá mimo jiné prací s bezdomovci, v současnosti provozuje 27 center v 9 českých městech. Od r. 1990 je registrována jako občanské sdružení
 - jádrem práce Armády spásy je spojení křesťanské zvěsti s praktickou službou bližnímu
 - v České republice tato činnost v současné době zahrnuje 5 oblastí:
 - **azylové domy a noclehárny**
 - slouží jako ubytovny pro lidi bez domova, kteří se z různých příčin ocitli v extrémní sociální situaci a kteří nejsou schopni tuto situaci sami bez cizí pomoci řešit.
 - můžeme je rozdělit na domovy pro muže (563 lůžek), ženy (85 lůžek) a matky s dětmi (122 lůžek). Celková kapacita lůžek cca 770.
 - poskytnuto jídlo, čisté oblečení, lůžko a sociální poradenství; prostor pro obnovení síly a návrat do samostatného života v běžné společnosti
 - **domov seniorů**
 - poskytuje krátkodobé ubytování starým lidem, kteří jsou po hospitalizaci či čekají na umístění do některého stálého zařízení, a jejich zdravotní stav již nedovoluje, aby byli sami doma
 - **komunitní centra**
 - v obytných částech měst, kam může přijít kdokoli, kdo hledá sociální pomoc, společenství v osamělosti či místo pro setkávání s druhými lidmi
-

Možnosti pomoci bezdomovcům 2

Armáda spásy

→ vězeňská péče

– pomáhá uvězněným po duchovní i praktické stránce. Tam, kde odsouzenému nepomáhá rodina, poskytuje AS základní hygienické potřeby a ošacení

→ centrum pro mládež

– od února 2001 v Brně; mladým lidem ve věku 14-22 let nabízí různé kulturní, hudební a zábavné programy, hry, sport, přednášky a besedy k aktuálním tématům, poradenství...

Možnosti pomoci bezdomovcům 3

Naděje

- dobrovolné sdružení občanů, jejichž cílem je rozvoj sítě služeb lidem v nouzi na základě křesťanských principů
- registrováno v roce 1990; pobočky ve 14 českých městech
- její činnost zahrnuje **tyto programy:**
 - *integrační program* (zaměřený na bezdomovce)
 - *program pro třetí věk* (provozování domů pokojného stáří)
 - *program pro mentálně postižené*
 - *náhradní rodinná péče*
 - *misijní program*
 - *zdravotní program*
 - *potravinová pomoc*
 - *potravinová banka*
 - shromažďuje darované potraviny, které rozdává potřebným lidem

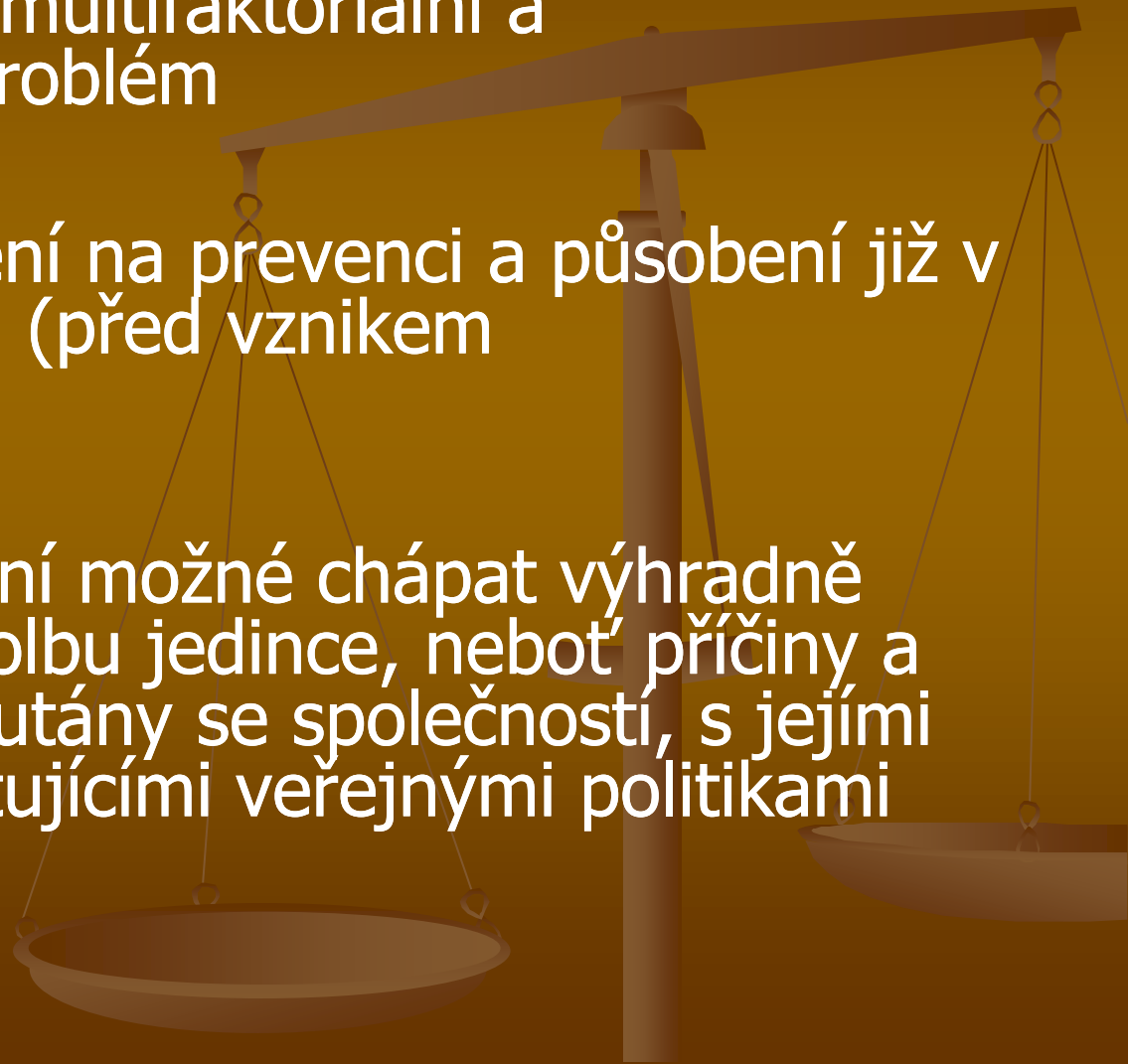

Možnosti pomoci bezdomovcům 4

- **Městská centra sociálních služeb** (zajišťují ubytování, poradenství a pomoc, asistenci při hledání nového ubytování...)
- **Občanské sdružení Emauzy ČR** (od r.1991)
 - poslání: pomáhat mužům bez domova nalézt hodnoty, které ztratili - střechu nad hlavou, smysluplnou práci a lidskou důstojnost.
 - cíl: trvale nabízet své služby jako alternativu k nepříznivé sociální situaci bezdomovectví
- **Česká katolická charita**
 - pravděpodobně nejsilnější nestátní organizací provozující 220 center na celém území ČR
 - krédem je pomoc bližním v nouzi bez ohledu na jejich příslušnost k rase, národnosti či náboženství
 - hlavní činností je pomoc potřebným: matkám s dětmi v tísní, lidem bez přístřeší, osobám se zdravotním a mentálním postižením, sociálně slabým rodinám, drogově závislým, opuštěným starým lidem, migrantům a uprchlíkům, vězňům a osobám vracějícím se z výkonu trestu.
- **Středisko sociální péče Úpice**
 - umožňuje sociální a pracovní integraci bezdomovců. Zajišťuje pracovní příležitosti, možnost pracovní integrace...
- **občanské sdružení Nový prostor** (od konce roku 1999 vydává pouliční časopis Nový prostor)
- **občanské sdružení Mezipatro** (od února 2001 vychází druhý pouliční časopis Patro)

Závěr

- bezdomovectví je multifaktoriální a celospolečenský problém
- důležité je zaměření na prevenci a působení již v počátečních fázích (před vznikem bezdomovectví)
- bezdomovectví není možné chápat výhradně jako svobodnou volbu jedince, neboť příčiny a důsledky jsou spoutány se společností, s jejími problémy a s existujícími veřejnými politikami

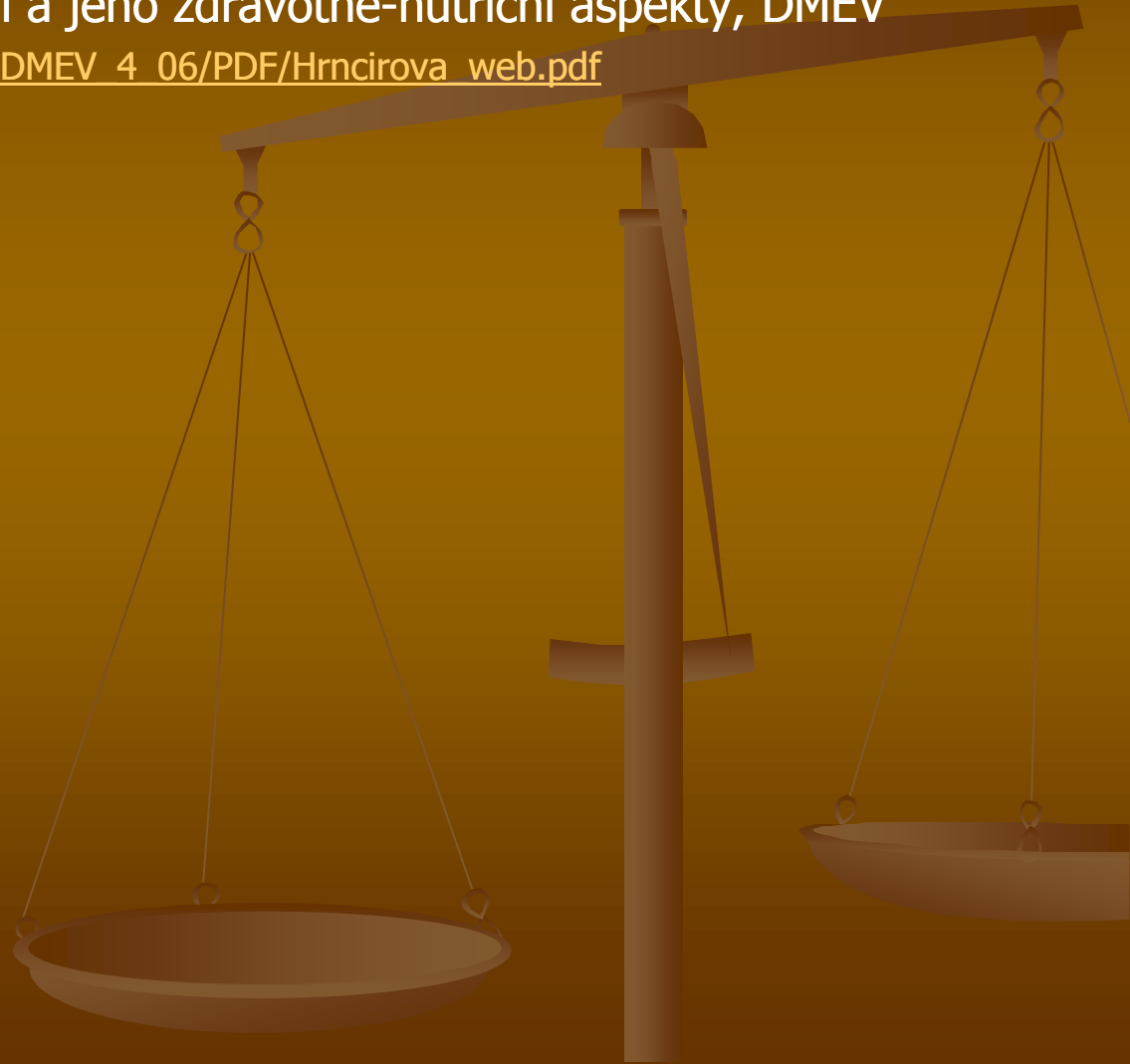

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY:

- HECZKOVI, E. a S. Bezdomovci a my, *Křesťanský časopis*, 2001, č. 6.
<http://www.getsemany.cz/index.asp?c=261>
- HRADEČTÍ, I. a V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996
- Barták, M., Hnilicová, H. Zdravotní stav bezdomovců v ČR a jeho determinanty – výsledky kvalitativního výzkumu. *Zdravotnictví v České republice*, 2006, roč. 9, č. 1, s. 38-40.
- Barták, M. Zdravotní stav bezdomovců v ČR a jeho determinanty. *Zdravotnictví v České republice*, 2004, roč. 7, č. 2, s. 76-80.
- Holeček, P. Jídlo na ulici stačí ho jen sebrat. *Nový prostor*, 2005, č. 249, s. 19-23
- *Nutriční stav pražských bezdomovců*. Anděl, M., Dlouhý, P., Kubisová, D., Rambousková, J. – 3. LF UK, Centrum preventivního lékařství, Oddělení výživy, Praha. Adámková, V., Cífková, R., Lánská, V. – Institut klinické a experimentální medicíny, Praha.
- <http://www.armadaspasy.cz/index.php>
- <http://www.nadeje.cz/program.html>
- <http://www.emauzy.org/cs/home.php>
- <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=310&nDepartmentID=187&nLanguageID=1>
- Heczková, E.: Dopady kapitalismu: Bezdomovectví, 2005.
<http://blisty.cz/2005/10/31/art25561.html>

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

- Hrnčířová, D. Bezdomovectví a jeho zdravotně-nutriční aspekty, DMEV 4/2006 http://www.tigis.cz/dmev/DMEV_4_06/PDF/Hrncirova_web.pdf

DĚKUJI ZA POZORNOST

